

Kolotylo M. O., Lecturer of the department of philosophy National Technical University of Ukraine "Kiev Polytechnic Institute" (Ukraine, Kiev), fortitudea@yandex.ua

The study of the cultural capital of students as an indicator of the realization of her mission in modern universities (by the case of the university systems in the United States, France and Iran)

The modern information age is based on the use of brand new resource – intellectual potential of the individual, so that social institution of education becomes unfixed in time signs ontological process, existential in nature. The essential transformation of the education system produce changes in established forms of the university, the nature of which is determined by the processes of mass-education and virtual globalization of educational environment. The need to reform the content of academic, administrative and organizational culture of educational institutions, the list of functions performed actualizes understanding of the new mission of the university as an expression of its purpose in a society that is mediated tasks relating to human /professional, state and civilization. Conceptualization new mission in terms of human-university system of education must be based on understanding the role of person as the creator of culture and educational institution – as a space of cultural capital formation.

Keywords: cultural capital, universities, student.

Колотыло М. А., преподаватель кафедры философии, Национальный технический университет Украины "Киевский политехнический институт" (Украина, Киев), fortitudea@yandex.ua

Исследование культурного капитала студентов как показатель реализации миссии современных университетов (на примере университетских систем США, Франции и Ирана)

Современная информационная эпоха основывается на использовании качественно нового ресурса – интеллектуального потенциала личности, вследствие чего социальный институт образования приобретает качества нефиксированного во времени онтологического процесса, имеющего экзистенциальное значение. Сущностные трансформации системы образования порождают изменения в устоявшихся формах деятельности университета, характер которых определяется процессами массовизации и виртуальной глобализации образовательного пространства. Необходимость реформирования содержания академической, управленческой и организационной культуры учебной институции, перечень выполняемых функций актуализирует осмысление новой миссии университета как выражение его назначения в обществе, опосредуемое задачами по отношению к образу человека / специалиста, государства и цивилизации. Концептуализация новой миссии университета в условиях человекоцентрической системы образования, в свою очередь, должна базироваться на осознании роли человека как творца культуры, а образовательного учреждения в качестве пространства формирования его культурного капитала.

Ключевые слова: культурный капитал, университет, студент.

* * *

УДК 37.013.73:159.923.2

Безена І. М.

старший викладач кафедри управління загальноосвітніх навчальних закладів, комунальний заклад "Дніпропетровський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти" (Україна, Дніпропетровськ), ivanbezena@ Rambler.ru

ФІЛОСОФСЬКО–ОСВІТНІ АСПЕКТИ САМОРЕАЛІЗАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ У ЗАГАЛЬНООСВІТНІЙ ШКОЛІ ПОСТІНДУСТРІАЛЬНОГО СУСПІЛЬСТВА

Відображаються філософсько–освітні аспекти щодо пошуку нових підходів у процесі самореалізації особистості в шкільний період, становлення людини та закладення в цей період основ для самореалізації успішної та самодостатньої особистості. На перший план освітнього процесу в шкільній освіті виходять різноманітні практики і ідеї індивідуального навчання та виховання, що передбачають виявлення і розвиток гранично індивідуальних життєвих проєктів школярів, врахування при цьому інтересів мікрогруп, наголос на самоосвітньому процесі індивіда, особливого значення набувають інформаційно–комунікативні технології в процесі шкільного навчання. Вирішенню цих питань має сприяти розробка відповідного філософсько–освітнього інструментарію, оскільки саме за допомогою філософського світогляду людина заявляє про своє бажання взяти на себе відповідальність за свідоме вирішення власної життєвої долі. У цьому розумінні філософія виступає як інтелектуальне прояснення своєї життєвої ситуації, осмислення стратегії та тактики своєї самореалізації.

Ключові слова: інтеграційні процеси, самореалізація особистості, процес індивідуалізації, індивідуалізм, споживчий інтерес, психологізація навчально–виховного процесу, технократично зорієнтовані знання.

Процес самореалізації особистості виступає важливою ознакою сучасного постіндустріального суспільства, який особливо окреслюється в контексті світової глобалізації. Адже саме поведінка індивіда, його ціннісні підходи визначають зміни у світі. Шкільний період навчання є однією з перших сходинок в освіті та соціалізації дитини, займає значний період у часовому вимірі, тому фактично формує основу–фундамент майбутнього життєпростору для самореалізації особистості. Педагог допомагає дитині усвідомити себе особистістю, виявити і розкрити можливості щодо становлення самосвідомості в здійсненні особистісно–значущих і суспільно прийнятних способів самовизначення, самореалізації та самоствердження. Тому особливо важливим стає осмислити та окреслити філософсько–освітні аспекти самореалізації особистості в контексті потреб постіндустріального суспільства.

Мета статті полягає в тому, щоб окреслити філософсько–освітні аспекти самореалізації особистості у сфері шкільної освіти в контексті потреб постіндустріального суспільства. Адже саме в шкільний період особистість проходить різні етапи становлення, саме тоді закладаються основи і формуються життєві принципи її самореалізації.

Проблема особистості та питання її самореалізації займає особливе місце в системі філософсько–освітніх аспектів його осмислення та вивчення. Ці проблеми вивчалися з найдавніших часів, а особливого розвитку вони отримали в роботах Я.–А. Коменського, Ж.–Ж. Руссо, Й. Песталоцці.

Гуманістична концепція набула розвитку і у вітчизняній педагогіці. Український філософ Г.Сковорода зробив перші кроки щодо утвердження єдності окремої людини з народом та його впливу на людське щастя і високі моральні норми та життєві дії особистості. Видатний педагог В.Сухомлинський через гуманістичні принципи педагогічної діяльності визначав шляхи реалізації ціннісних основ особистості, її гідності, індивідуальної неповторності. Творчо поєднували філософсько–педагогічну теорію і практику педагоги–новатори В.Шаталов, І.Волков, Ш.Амонашвілі, С.Лисенкова, Є.Льїн та інші. Вони підтвердили і розвинули основні позиції гуманної педагогіки щодо формування творчих можливостей людини, її інтелектуальної свободи, створення максимально сприятливих умов для розкриття особистості. Вищевказані питання також знайшли своє наукове висвітлення в сучасній Україні з різних філософсько–освітніх аспектів в дослідженнях В.Креміня, М.Романенка, О.Висоцької, В.Андрущенко, Б.Братаніча, Л.Паращенко, С.Максименка, М.Ватковської, І.Підласого, О.Фролової, Л.Ткаченко, В.Гузя, І.Беха, Є.Верещак та інших.

Самореалізація завжди була лейтмотивом в процесі навчання особи, й особливо це притаманне періоду становлення особистості, тобто в шкільні роки. Успішна самореалізація особистості неможлива без індивідуалізації освітнього процесу. Саме через індивідуальний підхід до навчання та її результативність як суспільство, так і особистість роблять суттєві кроки у напрямку певного соціально–економічного й історичного розвитку, реалізації

особистісно-значущих орієнтирів життя. Як визначає О.Є. Висоцька, “у XX столітті процес індивідуалізації приймає новий характер, що пов’язано зі становленням масового суспільства, а також розповсюдженням споживчої ідеології, яка суттєво трансформує вихідні положення індивідуалізму, призводячи до поступової деградації останнього” [2, с. 14]. Науковець підкреслює, що особливістю процесу індивідуалізації, який розпочався в кінці XX століття, “є набуття індивідуалізмом статусу нормативної одиниці людини”, що пов’язане з крахом певних політичних систем та появою “інтерактивних засобів комунікації індивідуальних життєвих проектів” [2, с. 17]. Дослідниця відзначає і зворотній бік цього процесу, коли відбувається одночасно і “криза ідентичностей”, і пошук “нових ідентичностей” [2, с. 17].

На перший план освітнього процесу в шкільній освіті виходять різноманітні практики і ідеї індивідуального навчання та виховання, що передбачають виявлення і розвиток гранично індивідуальних життєвих проектів школярів, врахування при цьому інтересів мікрогруп, наголос на самоосвітньому процесі індивіда, особливого значення набувають інформаційно-комунікативні технології в процесі шкільного навчання.

Як визначає М.І. Романенко, “концептуально психологізація навчально-виховного процесу в межах його культурологічної переорієнтації звичайно обґрунтовується через визнання детермінуючої природи національного менталітету як системостворюючого чинника будь-яких глобальних національних процесів” [3, с. 33]. Психологізація навчально-виховного процесу в школі включає в себе кілька взаємопов’язаних завдань, а саме: традиційна проблема розриву між психологічною наукою та педагогічною практикою, змістовний контекст соціально-психологічного рівня функціонування суспільної і індивідуальної свідомості, проблема взаємодетермінації та взаємотрансформації соціокультурного та психолого-педагогічного середовища в освітній практиці. В цілому завдання психологізації освітньої практики в рамках культурологічної парадигми, відмічає дослідник, визначається необхідністю орієнтації на індивідуальний саморозвиток учня, що можливо лише в умовах його свідомого укорінення в національній культурі.

Сучасна загальноосвітня школа в Україні має надати всій системі освіти стратегічний і розвиваючий поштовх до якісних освітніх результатів, стати для нового покоління учнів знаковим виховним середовищем. В постіндустріальний час навчання у такій новій школі повинно спрямовуватися на саморозвиток дитини, на те, щоб через різні методи та методологічні принципи виховного процесу скорегувати дії індивіда та допомогти дитині стати особистістю, яка буде спроможною до подальшої самостійної трудової діяльності, соціального становлення та самореалізації в житті. Причому саме шкільна освіта повинна мати найвищого рівня особистісну орієнтацію. Одним із найважливіших завдань школи, як зазначала свого часу С.Русова, “є не випускати зі своїх стін одноманітних городян” [4, с. 109]. І вважала, що “усе багатство нації в людях, в

особах, усе життя її в вільному розвитку усіх здібностей її городян” [4, с. 110].

Поняття особистості багатогранне, воно визначає конкретну людину як суб’єкта діяльності в єдності її індивідуальних особливостей та соціальної ролі. Особистість є, таким чином, соціальною субстанцією індивіда, сукупністю інтегрованих соціально значущих рис, які створилися в процесі прямого і опосередкованого процесу взаємодії певної особи з іншими людьми (педагогами та людьми, що оточують дитину в її житті), що роблять її, у свою чергу, суб’єктом праці, пізнання та спілкування.

Отже, розгляд проблеми особи у філософсько-освітньому вченні С.Русової містить аспекти, які були справді новими для української педагогіки та її філософського осмислення в часи першої половини XX ст. і не втратили своєї актуальності у XXI столітті. Зокрема, особа в філософсько-освітньому розумінні мислиться і визначається як людина, що має певну вроджену психофізіологічну конституцію, генетично та культурно пов’язана із предками та наявним сучасним соціальним оточенням – родиною, товаришами, громадою, проходить вікові етапи і усвідомлює мету свого існування та діяльності на користь собі і суспільству, комфортно та безконфліктно реалізовує свої постулати на благо свого народу [4, с. 111]. Чинниками реального становлення особи та її особистості постають “стихийна” соціалізація, що відбувається внаслідок проживання у певному соціальному мікросередовищі, та раціонально упорядкована соціалізація в школі. Вчення С.Русової орієнтоване на людину як суб’єкт і об’єкт навчального процесу, на захист прав і свободи особистості учнів.

Уся педагогічна спадщина С.Русової спирається на солідне філософське підґрунтя, яке не втратило у багатьох аспектах своєї значущості і для сьогодення [6, с. 168], адже і тепер значною мірою вирішуються схожі питання реформування і створення системи національної освіти, яка б відповідала суспільному запиту сьогодення. Гуманізація освіти торкається питань навчання, виховання і розвитку особистості учнів, а також питань організації, функціонування і управління освітою. Гуманізувати освіту – значить виявити особистісний зміст при вивченні навчальних дисциплін, визначити і зробити його особистісно орієнтованим та особистісно значущим. С.Русова відмічала, що “любов до рідної країни – се перший найкращий крок до широкої вселюдської гуманності, пошана до людей – се вияв самоповаги й бажання собі й другим волі та незалежності” [4, с. 162].

Освічена особистість повинна не тільки пізнавати, а й змінювати світ на краще та сприяти національному самоствердженню, спираючись на вимоги громадської моралі. С.Русова проводила думку про те, що всебічно сприяючи самореалізації індивідуальних здібностей людини саме освіта зумовлює її соціокультурний статус. Тому місце особи в суспільстві тісно пов’язане зі станом навчально-виховного процесу в системі освіти. Особливе значення в цьому процесі належить вчителю. Вчитель за своїм життєвим покликом мусить бути добре підготовленим та з мужністю брати на себе відповідальність за дитину, “дорожити нахилом дитини, підпорядковуватися ним і шукати засоби, щоб

якнайкраще скерувати дитину на добрий шлях. Наша відповідальність тут дуже велика, бо майже виключно від нас залежить, куди саме ми направимо волю ще мало свідомої істоти” [4, с. 162].

Таким чином, поняття “Самореалізація особи школяра” можна визначити як а) реалізацію сутнісних сил або людської природи, б) максимальне розкриття її творчого та інтелектуального потенціалу, в) якнайповніше використання своїх здібностей, талантів, можливостей в прагненні розкрити себе з відчуттям повноти життя.

М.Г. Ватковська визначила базові умови самореалізації особистості, це, відповідно, психоекологічні, психофізіологічні, психологічні, освітні і соціальні фактори та їх ступені впливу на його розвиток [1, с. 100].

На наш погляд, шкільна система освіти, готуючи особистість до життя і діяльності, повинна закладати основи життєвих програм, щоб людина здійснила своє життя відповідно до високих людських принципів та результативно.

Індивідуальні особливості школяра різнопланові за потребами, які закладені від природи та набуваються в процесі навчання. До індивідуальних особливостей можна віднести здібності дитини, інтереси, нахили, мислення, своєрідність сприймання та інше. Ці особливості значною мірою обумовлюють освітньо-виховний процес засвоєння знань та формування всіх якостей особистості.

Індивідуалізація навчання – це система засобів, яка сприяє усвідомленню школярем своїх сильних і слабких можливостей навчання, педагогічної підтримки і розвитку самобутності з метою самостійного вибору власних мотивів навчання. Індивідуалізація завжди сприяє розвитку самосвідомості, самостійності й відповідальності школяра, а також потребує системного контролю та координаційних педагогічних дій. Індивідуальний підхід передбачає індивідуально зорієнтовану допомогу, створення умов для вільної реалізації здібностей та можливостей, підтримку школяра у творчому самовтіленні, підтримку учня у процесі рефлексії.

Диференціація процесу індивідуального навчання школярів здебільшого розпочинається у старшій школі. Вона має різні напрямки навчальних дисциплін природничо-математичного, гуманітарного та інших. У цьому процесі потрібно враховувати категорії обдарованих та талановитих дітей, дітей з особливими потребами тощо. Особлива увага має надаватися питанню компенсаційного навчання (класи вирівнювання, де проводиться додаткова робота щодо формування навчальної мотивації, успішної адаптації до умов шкільного навчання, розвиток соціально-моральних якостей). Індивідуалізація навчання сприяє засвоєнню школярем знань та набуття вмінь їх застосовувати в межах загальнообов’язкового базового рівня.

В індивідуалізації навчання школяра особлива місія належить навчальному закладу та педагогічному колективу. Адже, наприклад, на підставі навчального плану складається індивідуальний навчальний план, який формується з урахуванням індивідуальних особливостей школяра, його здібностей та потреб.

Процес фізичного і психологічного розвитку школяра часто не співпадають, адже можливі різні варіанти особистісних можливостей та потреб дитини, проблеми в її фізичному розвитку, психічні проблеми та соціальні індикатори стану життєдіяльності. В цих питаннях постає особлива функція навчального закладу, а саме – надати рівні можливості у доступі дитини до загальної середньої освіти. Тобто, діти з особливими потребами і діти, які не мають вад, мають рівні можливості щодо змісту та якості освіти.

XXI століття розкрило особливу значущість аналізу глобальних тенденцій у сфері освіти, які являють собою певний виклик людській цивілізації, виклик її здатності протистояти руйнівним процесам і підтримати тенденції людства щодо освіченості, творчості, професійності, гуманізму та прогресивності. Шкільна освіта покликана коригувати свої пріоритети і цінності з урахуванням перспективних, довгострокових запитів і людини, і громади, і суспільства в цілому.

У чому суть цього глобального виклику? Чи зможе українська шкільна спільнота усвідомити свою міру відповідальності у пошуках рішення назріваючих глобальних проблем та шляхів розвитку освіти щодо формування в особистості рис спроможності до самореалізації в житті? Як, яким шляхом має розвиватися шкільна освіта в майбутньому, в чому повинні полягати її стратегічні пріоритети і цінності, її найважливіші функції?

Власне, саме в спробах відповісти на ці складні питання і полягає сенс філософії освіти, її зміст. Але вже зараз, можна констатувати деякі, найбільш суттєві проблеми і тенденції розвитку того соціального середовища, в якому має функціонувати шкільна сфера освіти.

XX століття принесло людству не тільки видатні досягнення в науці, техніці і технології, але і глобальні, катастрофічні за своїми наслідками руйнівні катаклізми, війни і революції, тоталітаризм і фашизм, расову ненависть, міжнаціональні й релігійні чвари, міжнародний тероризм, реальну небезпеку ядерного взаємознищення та екологічного колапсу. Сьогодні, стало важко виправити деформації моральних ідеалів і цінностей.

Мова йде про фізичне виживання людства, про запобігання незворотної моральної деградації людини і людських спільнот. Разом з тим існує проблема байдужості, безвідповідальності, моральних злочинів нинішніх поколінь перед майбутніми поколіннями, у спадок яким дістається роз’єднаний світ, який роздирається непримиреними суперечностями і ворожнечею.

Чи несе освіта свою частку відповідальності за ті вкрай несприятливі тенденції у моральній, духовній сфері людської цивілізації, які склалися на початку XXI століття, до чого вони приведуть?

Захопившись дійсно вражаючими досягненнями науки і техніки попередніх століть, сфера освіти практично у всіх країнах світу зайнялася і займається нині головним чином трансляцією з покоління в покоління суто прагматичних даних різних наук, передачею націлених на швидку віддачу досить вузьких, по суті, фрагментарних, технократично-зорієнтованих знань, умінь і навичок. Саме на це

спрямовані основні зусилля педагогів, цій меті підпорядкований педагогічний процес, що розробляє методичні матеріали, різноманітні, хоча і далеко не завжди продумані з психолого-педагогічних позицій, новітні засоби комп'ютерної та інформаційної техніки і т.п. Що ж до формування особистості та її цілісної картини матеріального і духовного світу, що сприяє усвідомленню приналежності кожної особи до єдиної людської спільноти, то трансляції з покоління в покоління цінностей духовних, культурних, моральних в їх національному та загальнолюдському розумінні та освітньо-виховні і гуманістичні цілі за своєю природою, в кращому випадку, лише декларуються.

Вдосконалення засобів навчання і педагогічних технологій явно випереджає усвідомлення складної ієрархії цінностей і цілей освіти. Створюється далеко не бездоганна ситуація, коли розробка педагогічної технології проводиться фактично заради самої технології, коли педагогічний процес здійснюється заради самого процесу. Але навіть досить витончений і перенасичений технічними засобами процес тільки тоді має будь-який сенс, коли задалегідь відомо кінцевий результат.

Вирішенню цих питань має сприяти розробка відповідного філософсько-освітнього інструментарію, оскільки саме за допомогою філософського світогляду людина заявляє про своє бажання взяти на себе відповідальність за свідоме вирішення власної життєвої долі. У цьому розумінні філософія виступає як інтелектуальне прояснення своєї життєвої ситуації, осмислення стратегії та тактики своєї самореалізації.

Відомий теоретик педагогіки, учитель-новатор Ш.Амонашвілі свого часу відмічав, що "основна трагедія виховання полягає у вирішенні суперечності між тим змістом виховання і навчання, який визначається вимогами суспільства ("суспільне ТРЕБА") і відчуттям вільного вибору дитини ("дитяче ХОЧУ") [7, с. 25]. Саме пошук оптимізації розв'язання даної суперечності є найважливішою проблемою сучасної філософії освіти періоду постіндустріального суспільства.

Таким чином, величезна роль філософії освіти полягає у винайденні нових підходів та методів, які будуть направлені на активізацію дій особистості щодо її самореалізації на всіх рівнях шкільної освіти (початкової, основної та старшої школи).

Сучасний стан розвитку шкільної освіти свідчить про різноманітність практики застосування індивідуалізованого навчання та виховання. У цілому, можна визначити наступні напрямки педагогічної практики даного процесу: по-перше – це розвиток гранично індивідуалізованих життєвих проєктів індивідів, по-друге – це індивідуалізація поведінки через інтерактивні форми навчання та моделювання життєвих принципів та характеристик, по-третє – це розвиток самоосвітніх навичок, які сприяють формуванню навичок самовивихання у життєвому просторі, по-четверте – це підсилююче значення інформаційно-комунікаційних систем в процесі самоосвітньої діяльності індивіда, по-п'яте – це формування відповідної національної моральної культури та ціннісних орієнтирів.

Необхідно відмітити, що не всі вище визначені напрямки дають підстави для однакового розуміння та прогнозованої і морально стійкої індивідуальної поведінки особистості в конкретних життєвих ситуаціях.

Таким чином, індивідуалізація навчання надає можливість особистості школяра за чіткої програми закласти основи для її успішної самореалізації. Маленька людина-школяр заявляє про своє бажання взяти на себе відповідальність за свідоме вирішення власної життєвої долі. У цьому розумінні значущим завданням сучасної філософії освіти є стратегічне осмислення змісту гуманістично спрямованих педагогічних напрацювань, адаптація їх до нових умов співіснування освіти та суспільства, вироблення нової методології шкільної освіти в процесі формування особистості, готової до успішної самореалізації. Будь-які реформи і перетворення в сфері шкільної освіти можуть бути успішними лише в тому випадку, якщо вони будуть підкріплюватися чіткою програмою їх реалізації. У першу чергу необхідно чітко визначити кінцеву мету реформи, розробити систему дій щодо життєзабезпечення системи освіти через основоположні нормативні документи, визначити необхідні результати для виконання пунктів намічених перетворень у шкільній освіті. Саме такий, практично зорієнтований підхід видається єдино можливим і зрозумілим ідеологам та практикам-реалізаторам змін в системі шкільної освіти, саме від їх взаєморозуміння залежить зміст та кінцевий результат розпочатих реформ. Учасникам освітньої діяльності потрібно підкріплювати програму реформ змістом наявних ресурсів, управлінським та педагогічним набором конкретних підходів по досягненню результатів, постійним незалежним моніторингом щодо проміжних підсумків перетворень.

Список використаних джерел

1. Ватковська М. Філософсько-освітні засади самореалізації особистості у суспільстві сталого розвитку [Текст] / М.Ватковська // Філософські проблеми освіти. Збірник наукових праць. – 2011. – №1. – С.99–111.
2. Висоцька О. Процес індивідуалізації як визначальна тенденція у сучасному суспільстві [Текст] / О.Висоцька // Філософські проблеми освіти. Збірник наукових праць. – 2011. – №1. – С.13–22.
3. Романенко М. Філософські аспекти культурологічної орієнтації національної освіти [Текст] / М.Романенко // Філософські проблеми освіти. Збірник наукових праць. – 2011. – №1. – С.32–40.
4. Русова С. Моральні завдання сучасної школи [Текст] / С.Русова // Рідна школа. – 1938. – №7. – С.109–113.
5. Русова С. Вибрані педагогічні твори [Текст] / С.Русова. – К.: Видавництво "Освіта", 1996. – 303 с.
6. Фролова О. Особа як об'єкт філософсько-освітнього вчення Софії Русової [Текст] / О.Фролова // Філософія освіти. – 2005. – №2. – С.162–170.
7. Амонашвілі Ш. До школи у шість років [Текст] / Ш.Амонашвілі // Педагогічний пошук. – К., 1990. – 207 с.

References

1. Vatkovs'ka M. Filososfs'ko-osvitni zasady samorealizacii' osobystosti u suspil'stvi stalogo rozvytku [Tekst] / M.Vatkovs'ka // Filososfs'ki problemy osvity. Zbirnyk naukovykh prac'. – 2011. – №1. – S.99–111.
2. Vysoc'ka O. Proces indyvidualizacii' jak vyznachal'na tendencija u suchasnomu suspil'stvi [Tekst] / O.Vysoc'ka // Filososfs'ki problemy osvity. Zbirnyk naukovykh prac'. – 2011. – №1. – S.13–22.
3. Romanenko M. Filososfs'ki aspekty kul'turologichnoi'

orijentacii' nacional'noi' osvity [Tekst] / M.Romanenko // Filososf's'ki problemy osvity. Zbirnyk naukovykh prac'. – 2011. – №1. – S.32–40.

4. Rusova S. Moral'ni zavdannja suchasnoi' shkoly [Tekst] / S.Rusova // Ridna shkola. – 1938. – №7. – S.109–113.

5. Rusova S. Vybrani pedagogichni tvory [Tekst] / S.Rusova. – K.: Vydavnytstvo "Osvita", 1996. – 303 s.

6. Frolova O. Osoba jak ob'jekt filososf's'ko-osvitn'ogo vchennja Sofii' Rusovoi' [Tekst] / O.Frolova // Filosofija osvity. – 2005. – №2. – S.162–170.

7. Amonashvili Sh. Do shkoly u shist' rokiv [Tekst] / Sh.Amonashvili // Pedagogichnyj poshuk. – K., 1990. – 207 s.

Bezena I. M., Senior Lecturer Management of Secondary Schools
Department municipal institution "Dnipropetrovs'k Regional Institute of Postgraduate Education" (Ukraine, Dnipropetrovsk),
ivanbezena@rambler.ru

Philosophic and educational aspects of self-identity in postindustrial society secondary schools

The article deals with the philosophic and educational aspects of searching for new approaches in the process of the self-actualization of a personality in the secondary school period, the growth of a personality and making in this period the basis for the self-realization of the successful and self-relying personality. At the forefront of the educational process in school education various ideas and practices of individual training and education have been developed, involving the identification and development of maximum individual life projects of students, taking into account the interests of microgroups with emphasis on self-educational process of the individual, particularly important information and communication at school. Addressing these issues should contribute to the development of an appropriate philosophical and educational tool because through the philosophical outlook a person expresses his desire to take responsibility for solving their own conscious life destiny. In this sense, philosophy serves as an intellectual clarify for their situation in life, understanding the strategies and tactics of their fulfillment.

Keywords: the process of integration, standardization of education, many-level education, self-actualization, self-relying personalit.

Bezena I. M., старший преподаватель кафедры управления общеобразовательных учебных заведений, коммунальное заведение "Днепропетровский областной институт последипломного педагогического образования" (Украина, Днепропетровск),
ivanbezena@rambler.ru

Философско-образовательные аспекты самореализации личности в общеобразовательной школе постиндустриального общества

Отражаются философско-образовательные аспекты в поиске новых подходов в процессе самореализации индивида в школьный период, становление человека и формирование в этот период основ самореализации успешной и самодостаточной личности. Ключевые слова: интеграционные процессы, самореализация личности, процесс индивидуализации, индивидуализм, потребительский интерес, психологизация учебно-воспитательного процесса, технократически ориентированные знания. На первый план образовательного процесса выходят разнообразные практики и идеи индивидуального обучения и воспитания, что предусматривает выявление и развитие индивидуальных жизненных проектов школьников, учет при этом интересов микрогрупп, акцент на самообразовательный процесс индивида, особое значение и вес имеют информационно-коммуникационные технологии в процессе школьного обучения. Решению этих вопросов должно способствовать разработка философско-образовательного инструментария, поскольку именно с помощью философского взгляда человек заявляет о своем желании взять на себя ответственность за осознанное решение собственной жизненной судьбы. В этом понимании философия выступает как интеллектуальное прояснение своей жизненной ситуации, осмысления стратегии и тактики своей самореализации.

Ключевые слова: интеграционные процессы, самореализация личности, процесс индивидуализации, индивидуализм, потребительский интерес, психологизация учебно-воспитательного процесса, технократически ориентированные знания.

* * *

УДК 37.013.73:340.12

Брусакова О. В.

здобувач кафедри філософії, Харківський національний педагогічний університет ім. Г. С. Сковороди (Україна, Харків), maya-trynyak@mail.ru

ШКОЛА ЯК СПРАВЕДЛИВА СПІЛЬНОТА: ДОСВІД І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗБУДОВИ

Визначено особливості школи як справедливої спільноти в умовах соціальних трансформацій, які відбуваються в сучасному українському суспільстві. Показано роль школи у формуванні моральної свідомості як вищої

форми відображення дійсності, значення шкільної освіти у процесі становлення правової свідомості та правової культури. Проаналізовано причини виникнення протиріч між морально-правовими настановами та реальіями, що мають місце в суспільстві. Доведено існування різноманітних форм та методів оздоровлення морально-правової атмосфери у шкільних мікросоціумах та необхідність їх застосування. Надано аналіз попереднього досвіду та перспектив розбудови у даному напрямку із врахуванням нових соціокультурних реалій, які впливають на морально-правове виховання учнів. Доведено необхідність реалізації комплексних програм виховної роботи, які повинні бути спрямовані на формування морально-правової свідомості учнів, підвищення педагогічної культури батьків шляхом організації взаємодії школи, батьківських комітетів, громадськості та правоохоронних органів.

Ключові слова: школа, шкільна освіта, справедлива спільнота, морально-правове виховання, морально-правова свідомість, досвід, перспективи.

Сучасне українське суспільство науковці визначають як суспільство соціальних трансформацій. Така характеристика вказує на те, що ціннісно-нормативне підґрунтя, на якому населення країни будувало свою суспільну поведінку, було зруйноване, а ціннісні "пустоти", які виникли, легко заповнюються новими орієнтирами і стереотипами. Особливо загрозливою така ситуація є для підростаючого покоління, чия ціннісно-нормативна система поки знаходиться на стадії формування і може бути деформована без особливих зусиль. Ціннісно-нормативна сфера особистості, яка включає в себе, зокрема, й соціальні установки щодо права та правових явищ, формується шляхом соціалізації. Від того, наскільки ефективно відбувається остання, залежить ефективність формування індивіда як члена суспільства. Освіта складає істотну частину процесу соціалізації. Завдяки освіті здійснюється передача створених і накопичених попередніми поколіннями матеріальних та духовних цінностей, у тому числі й правових, традицій, досвіду, залучення до них людини, перетворення її на повноцінного члена суспільства, що сприяє підтриманню досягнутого рівня культурного розвитку і його подальшого вдосконалення. Один з головних інститутів соціалізації особистості є школа. Сучасна школа повинна орієнтуватися на принципи справедливості та демонструвати високі стандарти моральної та правової свідомості. У цьому сенсі шкільна освіта має вирішальне значення у формуванні моральної та правової свідомості майбутніх громадян.

Формування моральної свідомості, як одного з показників вихованості, є важливою педагогічною проблемою. На період вступу до школи у дитини повинні бути сформовані етичні уявлення про добро і зло, права й обов'язки, красу і потворність, правду і неправду, віру, надію, любов, честь, відповідальність тощо. Але ці знання епізодичні, сформовані на емоційному рівні. Завдання шкільної освіти дати системні знання у формуванні як моральної, так і правової свідомості.

Моральна свідомість розглядається як вища форма відображення дійсності, один із проявів індивідуальної свідомості, в якому зафіксовано систему когнітивно-ціннісних та емоційних уявлень і реагувань на сферу моральних законів, що визначають норми співжиття людей у соціальному середовищі [1, с. 152]. Педагогічні науки розглядають моральну свідомість як один з головних показників моральної вихованості особистості. Пріоритетним педагогічним завданням процесу формування основ моральної свідомості школярів є створення умов, за яких успішно засвоюватимуться моральні знання, вироблятимуться